

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології і педагогіки
Педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики виховання

ІННОВАТИКА У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ

Часопис кафедри

Випуск 4

Рівне – 2014

УДК 37:005.591.6

ББК 74.20

I – 66

Інноватика у навчанні та вихованні. Часопис кафедри.
Випуск 4 / Упор. Петренко О.Б., Гринькова Н.М. – Рівне: РДГУ,
2014. – 120 с.

Рецензенти:

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. В., професор, доктор педагогічних наук,
професор, декан факультету початкової освіти і філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Сейко Н. А., доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи Житомирського державного
університету ім. І. Франка, зав. кафедри соціальної педагогіки та
педагогічної майстерності

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 9 від 25 квітня 2014 року).

ЗМІСТ

Передмова	3
<i>Вознюк Г.Ф.</i> Громадянське виховання учнівської молоді у Дубенському районі	4
<i>Болгар О.М.</i> Формування іміджу майбутнього вчителя в процесі вивчення педагогічних дисциплін у професійному навчальному закладі	8
<i>Глова І.В.</i> Роль сім'ї у соціалізації і формуванні особистості молодшого школяра	19
<i>Гринда І.П.</i> Гендерне виховання молодших школярів: теоретичний та практичний аспекти	24
<i>Гуляш І.М.</i> Особливості формування екологічної культури учнів молодшого шкільного віку	33
<i>Дубенська В.В.</i> Організаційно-педагогічні умови морального виховання учнів початкових класів у процесі взаємодії школи та сім'ї	38
<i>Король В.В.</i> Ідеї В.О. Сухомлинського про формування почуття відповідальності в учнів початкових класів	52
<i>Максимчук М.Є.</i> Роль засобів мережі інтернет у моральному вихованні учнів початкових класів	58
<i>Останчук А.Г.</i> Проблеми соціалізації ліворуких дітей в освітньому середовищі	65
<i>Прокopcук Н.П.</i> Морально-етичне виховання молодших школярів засобами народної педагогіки	73
<i>Рибчинська К.О.</i> Організація трудового виховання школярів у мікрорайоні школи	80

<i>Сацюк Я.В.</i> Соціальний статус як чинник виникнення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці	86
<i>Смосюк А.О.</i> Організаційно-педагогічне забезпечення процесу громадянського виховання молодших школярів	94
<i>Сокогутун С.А.</i> Соціалізація підростаючого покоління як соціально-педагогічна проблема	102
<i>Шварц Н.В.</i> Формування безпечної поведінки в дітей молодшого шкільного віку в інтернет просторі	109
<i>Шумська О.О.</i> Ноосферна освіта в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського	114

6. Бондаревская Е. В. Школьное образование в контексте культуры / Е. В. Бондаревская [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.pligin.ru> Название с экрана.
7. Изучение личности: сб. диагност. методик / НИИ теории и методов воспитания Рос. акад. образования; [авт.- сост. В. Игнатова и др.]. – М. : [б. и.], 2002. – 50 с.

УДК 37.035.6 [064].375

СОКОТУН С.А., магістрантка
педагогічного факультету, гр. ПІ-51
Науковий керівник: **Т.С.Ціпан**,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики
виховання Рівненського державного
гуманітарного університету

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

***Резюме:** У статті розглядається проблема соціалізації підростаючого покоління у контексті соціальної педагогіки, актуалізується увага на етапах соціалізації, факторах, що прискорюють цей процес.*

***Ключові слова:** соціалізація, фактори соціалізації, стадії соціалізації, соціальна вихованість.*

Постановка проблеми. Особистість людини формується та розвивається в результаті впливу багаточисленних чинників, об'єктивних і суб'єктивних, природних і суспільних, внутрішніх та зовнішніх, незалежних та залежних від волі та свідомості людей, які діють стихійно або згідно визначеної мети. При цьому сама людина не є пасивною, вона виступає як суб'єкт формування власної особистості, тобто становлення себе, як соціальної істоти, яке проходить у результаті взаємовпливу на неї оточуючого середовища та системи виховання. У середовищі людина соціалізується. З

одного боку, індивід засвоює соціальний досвід, цінності, норми, установки, властиві суспільству і соціальним групам, до яких він належить, а з другого – активно входить у систему соціальних зв'язків, завдяки яким і набуває соціального досвіду [1, с. 3].

Інтерес до проблеми соціалізації особистості виник давно. Про це свідчать праці учених ХХ століття Л. Виготського, Л. Буєвої, І. Кона, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Л. Рубінштейна, в яких вони вказували на взаємозалежність між умовами соціального середовища та розвитком особистості та зазначали необхідність активного опосередкування особистісного розвитку.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. наголошується на тому, що одним з пріоритетних напрямків державної освітньої політики має стати побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді, а одне із завдань освітньої діяльності виховних закладів визначається формування соціальної активності та відповідальності особистості через включення вихованців у процес державотворення, реформування суспільних стосунків [3, с. 3]. Це передбачає розроблення нових державних програм та ефективних механізмів взаємодії органів управління освітою, сім'ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді.

Виклад основного матеріалу. Розвиток людини – це дуже складний процес, у ході якого відбуваються як прогресивні, так і регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині.

Соціалізація – процес і результати засвоєння людиною історично створених соціальних норм та культурних цінностей (конструктивних та саморуйнівних), що передбачають його включення у систему суспільних відносин та самостійне відтворення цих відносин [4, с. 48].

Освіта – це спеціально спрямована та керована частина соціалізації індивіда; цілеспрямований процес і результат виховання та навчання в інтересах особистості, створення умов для її максимально повної самореалізації.

Виховання – це спеціально організований, цілеспрямований процес формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Навчання – це планомірна, організована, спільна і двостороння діяльність учителів і учнів, спрямована на свідоме, міцне і глибоке опанування останніми системи знань, навичок і вмінь.

Отже, узагальнюючі сутність розглянутих вище феноменів, доходимо висновку, що поняття соціалізація є складовою частиною таких понять, як розвиток та формування, і у свою чергу поєднує у собі такі дефініції як освіта, виховання та навчання.

Соціалізація може бути регульованою і спонтанною. Вона здійснюється як у навчальних закладах, так і поза ними. При цьому, наприклад, у школі засвоюються не лише ті знання, які є метою уроку, не тільки правила і норми поведінки, які спеціально формуються в процесі навчання і виховання. Учень збагачує свій соціальний досвід і за рахунок того, що з точки зору педагога може здаватися “випадковим”. Наприклад, стиль взаємин учителя й учнів, який може збігатися із завданнями виховання, а може й не збігатися.

Соціалізація охоплює всі етапи життєвого шляху людини, протягом якого вона засвоює та використовує цінності культури. Кількісне накопичення засвоєних цінностей у певний період переходить у нову якість, що виявляється у зміні структури та спрямованості особи [7, с. 12]. Залежно від віку індивіда розрізняють 5 основних етапів (стадій) соціалізації:

1. Первинна соціалізація, або стадія адаптації (від народження до підліткового періоду дитина засвоює соціальний досвід некритично, адаптується, пристосовується, наслідує).

2. Стадія індивідуалізації (з'являється бажання виділити себе серед інших, критичне ставлення до суспільних норм поведінки). У підлітковому віці стадія індивідуалізації, самовизначення “світ і я” характеризується як проміжна соціалізація, тому що усе ще не стійке у світогляді і характері підлітка.

3. Стадія інтеграції (з'являється бажання знайти своє місце в суспільстві, "вписатися" у суспільство). Інтеграція проходить благополучно, якщо властивості людини приймаються групою, суспільством. Якщо ж не приймаються, можливі такі виходи:

- збереження своєї несхожості і поява агресивних взаємодій (взаємовідносин) з людьми і суспільством;
- зміна себе (стати як всі);
- конформізм, зовнішнє угодовство, адаптація.

4. Трудова стадія соціалізації охоплює весь період зрілості людини, весь період її трудової діяльності, коли людина не тільки опановує соціальний досвід, але й відтворює його за рахунок активного впливу людини на середовище через свою діяльність.

5. Післятрудова стадія соціалізації розглядає похилий вік як вік, що робить істотний внесок у відтворення соціального досвіду, у процес передачі його новим поколінням.

У вітчизняній і західній науці існують різні класифікації факторів соціалізації. Наприклад, А. Мудрик основні фактори соціалізації об'єднав у три групи: макрофактори, мезофактори, мікрофактори.

Макрофактори (гр. *makros* - великий, великих розмірів) - космос, планета, світ, країна, суспільство, держава - впливають на соціалізацію всіх жителів планети або дуже великих груп людей, які проживають у певних країнах.

Мезофактори (гр. *mesos* - середній, проміжний) - умови соціалізації великих груп людей, які виділяються за національною ознакою (етнос як фактор соціалізації"); за місцем і типом поселення, в якому вони живуть (регіон, село, місто, селище); за належністю до аудиторії тих чи інших засобів масової комунікації (радіо, телебачення, кіно та інші).

Мікрофактори (гр. *mikros* - малий) соціальні групи, що безпосередньо впливають на конкретних людей (сім'я, група ровесників, мікросоціум, організації, в яких здійснюється соціальне виховання, - навчальні, професійні, громадські та інші).

Соціалізація – це двосторонній процес. Тому розрізняють первинну та вторинну соціалізацію.

Агентами первинної соціалізації є батьки, близькі й далекі родичі, однолітки, вчителі, лікарі, лідери молодіжних угруповань. Агенти вторинної соціалізації – представники адміністрації школи, університету, підприємства, армії, держави, ЗМІ.

Але якщо під час соціалізації дитини головною для неї є соціальна адаптація (приспособлення до суспільного середовища), то для соціалізації молоді і навіть соціально зрілої людини основну роль відіграє інтеріоризація (формування внутрішньої структури людської психіки, переведення елементів зовнішнього світу у внутрішнє «Я» особистості). Результатом інтеріоризації є індивідуальність особистості.

Кожен із рівнів цієї ієрархії впливає на інші, зазнаючи їх впливу. Який би із рівнів не розглядався, яке б відповідно до нього педагогічне завдання не вирішували (від розробки основ державної стратегії соціалізації поколінь до пошуку форм ефективної допомоги самовихованню конкретного підлітка), успіху можна досягти лише тоді, коли буде враховано всю ієрархію факторів впливу на підростаюче покоління.

Розглядаючи сутність поняття “соціалізація особистості”, слід зауважити, що між ученими немає єдності, насамперед, у його визначенні. Наприклад, А. Капська з урахуванням сучасних досліджень педагогіки та психології ототожнює це поняття з терміном „соціальне становлення” [7]. В.Москаленко розглядає цей процес як формування соціальної компетентності, обізнаності, поінформованості, досвідченості у колі питань, пов’язаних з її функціонуванням у людському оточенні [12].

Аналіз наукових робіт, присвячених з’ясуванню умов організації освітнього процесу, спрямованого на соціалізацію особистості, дає можливість установити фактори, які впливають на його ефективність. До них належать *біологічний* (рівень активності, сприйняття нових ситуацій, людей, інтенсивність реакцій, здатність до адаптації) та *соціальний*, який містить у собі вплив життєвих середовищ: сім’ї, дитячого садка, школи, позашкільля, колективу ровесників.

З урахуванням цих факторів, а також вікових особливостей підлітків, *процесів, що зумовлюють якісні зміни їх життєвої діяльності* (стиль виховання в сім’ї, узгодженість

вимог та виховних дій між родиною та школою, природовідповідність змісту та форм виховання, навчання та розвитку, вироблення потреби в комунікаціях, самосприйняття та самооцінка, творча активність) й має вибудовуватися сучасний освітньо-виховний простір.

Слід зазначити, що для визначення напрямів, змісту, видів діяльності та сфер спілкування особистості в освітньому соціалізуючому просторі має значення вибір підходів до процесу соціалізації дитини.

Одним з них є **особистісно-ціннісний підхід**, який не лише забезпечує культивування гуманістичних орієнтирів і ставлень, які втілюють загальнолюдські, національні та особистісні цінності духовного життя людини, суспільства та становлять одну з його сутнісних основ, а, насамперед, визнає особистість найвищою цінністю, навколо якої ґрунтується решта суспільних пріоритетів [6, с. 28]. Тому духовними орієнтирами освіти визначаються самостійність особистості, її здатність до самореалізації, її творча активність, що є основою демократичного громадянського суспільства, фактором розвитку і духовно-моральної збалансованості ринкових відносин, у яких молодим людям так чи інакше прийдесться жити в найближчі десятиліття.

Тому ознакою успішності процесу соціалізації зростаючої особистості є її готовність взаємодіяти з соціумом.

Діяльнісно-комунікативний підхід сприяє встановленню партнерських відносин між усіма учасниками виховного процесу. Це значною мірою впливає на формування в учнівської молоді таких компетентностей: соціальних, комунікативних, полікультурних, самоосвітніх, ціннісно-утворювальних [6, 8, 11.

Не менш важливим є **середовищний підхід** – створення системи потрібних освітніх умов з метою збагачення освітнього простору, який сприятиме засвоєнню особистістю її соціально значущих способів діяльності.

Висновок. Проведений аналіз психолого-педагогічної та соціальної літератури уможливило нам дати таке визначення поняттю “соціалізація”: це процес засвоєння людиною історично створених соціальних норм та культурних цінностей, що передбачають її включення у систему соціальних відносин та

самостійне відтворення цих відносин. Відповідно до визначення поняття «соціалізація» ми тлумачимо й поняття “соціальна вихованість” як сукупність стійких якостей особистості, яка охоплює соціальні знання і досвід, потребу у самореалізації й досягненні суспільно значущих цілей і характеризується спрямованістю на різні види соціально корисної діяльності, готовності брати на себе відповідальність за прийняті рішення і власні дії й виявляється у конкретній соціальній діяльності.

Список використаної літератури:

1. Авдєєва І. Михайлюк Л. Освітній простір як умова соціалізації / І. Авдєєва, Л. Михайлюк // Нова пед. думка . – 2008. – № 2. – С. 3-5.
2. Бабкіна М. Соціалізація особистості як аспект розвиваючого виховання / М. Бабкіна // Пед. пошук . – 2007. – № 1. – С. 62-63.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.// Освіта. – 2012- №23(325).
4. Освіта, навчання, виховання й соціалізація як поняття й процеси та межі досягнення ними особистості / В. Рябченко // Вища освіта України . – 2011. – № 1. – С. 46-54.
5. Освітній простір як умова соціалізації / І. Авдєєва, Л. Михайлюк // Нова пед. думка . – 2008. – № 2. – С. 3-5.
6. Проблеми середовища як предмет наукового аналізу / С. А. Литвиненко // Наука і освіта . – 2006. – № 3-4. – С. 26-29.
7. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. / ред.: А. Й. Капська; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К. : Логос, 2005. – 241 с.
8. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. / ред.: В. Л. Андрущенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2007. – 249 с. – (Пед. науки; Т. 29).
9. Соціалізація та розвиток в житті особистості / І. А. Страцинська // Наука і освіта . – 2010. – № 9. – С. 131-134.
10. Феномен соціалізації та форми його прояву / Т. Кравченко // Нова пед. думка . – 2008. – № 2. – С. 53-56.
11. Освіта, навчання, виховання й соціалізація як поняття й процеси та межі досягнення ними особистості / Рябченко, В. // Вища освіта України. – 2011. – № 1. – С. 46-54.
12. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості / В. Москаленко // Соц. психологія . – 2005. – № 2. – С. 3-17.